

**FELMÉRÉS A HITELEZÉSI VEZETŐK KÖRÉBEN,
A BANKOK HITELEZÉSI GYAKORLATÁNAK VIZSGÁLATÁRA**

**A 2006 első félévére vonatkozó felmérés összesített eredményének
ismertetése**

2006. szeptember

Az elemzést készítette: Papp Mónika

Pénzügyi stabilitás

A bankok hitelezési gyakorlatának felmérésére 2006 nyarán nyolcadik alkalommal került sor, jelen elemzés ennek eredményeit összegzi. A kérdőív visszatekintő kérdései 2006 első félévére vonatkoznak, ezek esetében a bázisidőszakot 2005 második félévére jelenti, az előrettekintő kérdések pedig 2006 második felére tartalmazzak előrejelzést az előző félév tendenciáihoz viszonyítva. A kérdőív két területre koncentrál: a háztartási, illetve a vállalati hitelezési szegmensekre. Az egyes részpiacok teljes hitelállományát és a kérdéseket megválaszoló bankok részesedését az 1. és a 2. melléklet tartalmazza, míg a kérdésekre adott válaszok részletes bemutatása a 3. és a 4. mellékletben található. Az 5. melléklet a pénzügyi vállalkozások fogyasztási hitelezési tevékenységének jellemzőit taglalja.

Az eredmények felvázolásánál mindkét fő hitelezési szegmensben követjük a rájuk vonatkozó kérdőívek szerkezetét. *A változások, folyamatok okainak vizsgálatánál a banki vezetők válaszait ismertetjük és nem a saját szakértői véleményünket. Azt igyekszünk feltárni, hogy a megkérdezettek hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve a vezetők és a tulajdonosok helyzetértékelése alapján a bankok hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat.* Az egyedi, mikro-szintű válaszok aggregálásával kívánjuk bemutatni a piac irányát, trendjeit.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. *nettó változás mutatót* használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorodást / növekedést / erősödést) jelzők számából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést / csökkenést / gyengülést) jelzők számát, és ezt elosztjuk az összes válaszadó számával (a válaszok súlyozatlanul szerepelnek).

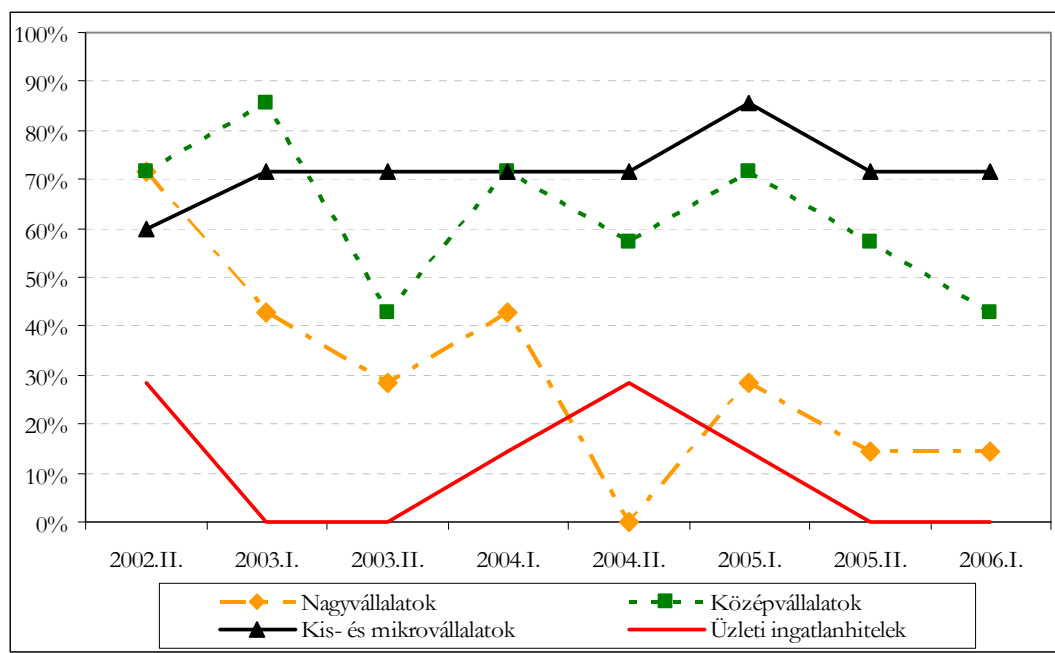
A kérdőív összesített eredménye

1. Vállalati hitelek piaca

A vállalati kérdőív szerkezete nem változott a korábbi félévhez képest. A kérdőívet összesen hét, a vállalati hitelpiac (üzleti ingatlanhitelek nélkül véve) 85%-át, az üzleti ingatlanhitelek piacának 94%-át képviselő bank töltötte ki (14. és 15. ábra)

2006 első félévében a bankok folytatták a kis- és középvállalati (KKV) szektor felé nyitást, hitelezési hajlandóságuk legnagyobb arányban továbbra is ezekben a szegmensekben növekedett. A nagyvállalati hitelpiac érett, a testreszabott szolgáltatások következtében leginkább csak az árazással tudnak versenyezni a szereplők. Az üzleti ingatlanhitelek piacán a lakásprojekt finanszírozás kedvezőtlenebb megítélését hangsúlyozták ki a megkérdezettek.

1. ábra: A bankok hitelezési hajlandóságának alakulása az egyes szektorokban (magasabb - gyengébb hitelezési hajlandóságot jelző bankok aránya)

1.1. Vállalati hitelek üzleti célú ingatlanhitelek nélkül

(3. melléklet 1-9. kérdése)

Kínálati oldal

Teljes vállalati szektor

A bankok hitelezési hajlandósága továbbra erősödött az elmúlt félévben. A standardok és a feltételek jellemzően kialakultak, azokon - a kockázati prémium szigorításától eltekintve - már csak finomhangolást végeznek a szereplők. A kockázati prémium erősítésénél az iparág-specifikus problémák és a bizonytalanabbá váló gazdasági környezet egyre nagyobb szerepét emelték ki a megkérdezettek, míg abban az esetben, ha enyhítettek valamelyik feltételen, a verseny erősödése és a kockázattal szembeni tolerancia növekedése játszott fontos szerepet a döntésnél. A következő félévre a hét bankból három is szigorítást jelzett az adósok kötelezettségvállalásai kapcsán, de egy-egy bank a kockázati prémiumot és a fedezeti követelményeket is erősíteni kívánja.

A hitelkeresletet - elsősorban az ügyfelek követelés- és készletfinanszírozási szükségletének növekedéséből adódóan -, a bankok 29%-a érzékelte erősebbnek. 2006 második félévére a kormányzati intézkedéscsomag hatására a bankok a beruházási hiteleknél alacsonyabb, míg a likviditási hiteleknél magasabb keresletet prognosztizáltak, aminek eredőjeképpen várakozásaik szerint az összkereslet nem változik az első félévhez képest. (16. - 21. ábra).

Nagyvállalatok¹

A nagyvállalati szegmens érett piacát a testreszabott szolgáltatások jellemzik, ezért a hitelképességi standardok jelentősége alacsonynak tekinthető. Ezt tükrözi, hogy a bankok már negyedik

¹ A vállalati kategóriákba történő besorolás továbbra sem egyezik meg a bankok körében, és a banki vezetők az általuk használt kategóriákra adják meg a változások nagyságát, irányát. A kérdőív vállalati méretkategóriáinak tartalma ezért nem egyértelmű, ezt figyelembe kell venni az eredmények értékelésénél.

alkalommal jelezték ezek változatlanságát. A hitelezési feltételek terén továbbra is csak némi finomhangolás tapasztalható: a bankok jellemzően más-más feltételeket változtatnak, egységes tendencia (a korábbi előrejelzéseknek megfelelően) pedig csak a kockázati prémiumok szigorúbb megkövetelésében rajzolódik ki.

2006 második félévére a már túl enyhének tartott standardoknak és hitelezési feltételeknek köszönhetően a megkérdezettek közül senki sem jelzett enyhítést egyik feltétel kapcsán sem: szigorítást legnagyobb arányban az adós kötelezettségvállalásoknál jelezték előre a bankok (3 bank), de két szereplő tovább kívánja emelni a kockázatosabb hitelek prémiumát és szintén ketten a fedezeti követelményeket is erősíteni szeretnék.

Közép, kis- és mikrovállalatok

Mind a középállati, mind a kis- és mikrovállalati szektorra vonatkozóan folytatódott a hitelezési hajlandóság – akár jelentős – növekedése, ami azonban a korábbi tendenciákkal és az előrejelzésekkel szemben ebben a félévben jellemzően nem párosult a hitelképességi standardok enyhítésével. Nettó értelemben már csak a kis- és mikrovállalatok esetében lazítottak a bankok a standardokon (nettó 14%, de egy bank már a szigorítás irányába mozdult el).

A *középállatok* hitelezési feltételeinek alakításánál a nagyvállalati szegmenshez hasonlóan a bankok egyre inkább a finomhangolás irányába mennek el, azaz csak egy-egy bank jelzett enyhítést a hitelkeretek maximális nagysága, díja és a spread tekintetében is. Ebben a szegmensben is megfigyelhető a kockázatos hitelekre felszámított prémium szigorítása.

A következő félévre a bankok nettó 29%-a jelzett további szigorítást a kockázati prémiumon és a fedezeti követelményeken, enyhítést pedig összességében csak a hitelkeret maximális nagyságánál vetítettek előre.

A *kis- és mikrovállalatok* esetében elmondható, hogy a standard termékek már jellemzően kialakításra kerültek a scoringrendszerek bevezetésével párhuzamosan, így a tapasztalatok alapján ezeknek a finomhangolását végzik a bankok. Ez egyes szereplőknél bizonyos feltételek enyhítését, néhány esetben pedig szigorítását jelenti az alapbeállítások függvényében.

Egy bank lazított a hitelkeret maximális nagyságán, egy csökkentette a spread mértékét, miközben egy-egy bank szigorított az adós kötelezettségvállalásain és a hitelkeret nyújtásáért felszámított díjakon. A kockázati prémium szigorúbb alkalmazása azonban ebben a szegmensben is tendenciózusnak tekinthető, hiszen ezt a hétből három bank jelezte. A fedezeti követelményeket az elmúlt időszakokban a bankok folyamatosan lazították, és 2006. első félévére is ezt a tendenciát vetítették előre az előző felmérés alkalmával. A standard termékek bevezetése azonban két bank esetében ezek szigorodását vonta maga után ebben a félévben, és csak egy bank számolt be enyhítésről. A standardizálás mellett a megkérdezettek a másik két szegmenshez képest erősebb befolyásoló tényezőként emelték ki a gazdasági környezet bizonytalanabbá és kedvezőtlenebbé válását a szigorítási folyamatokban, mivel a kisebb vállalatokat jellemzően érzékenyebben érinti a külső környezet negatív irányú változása.

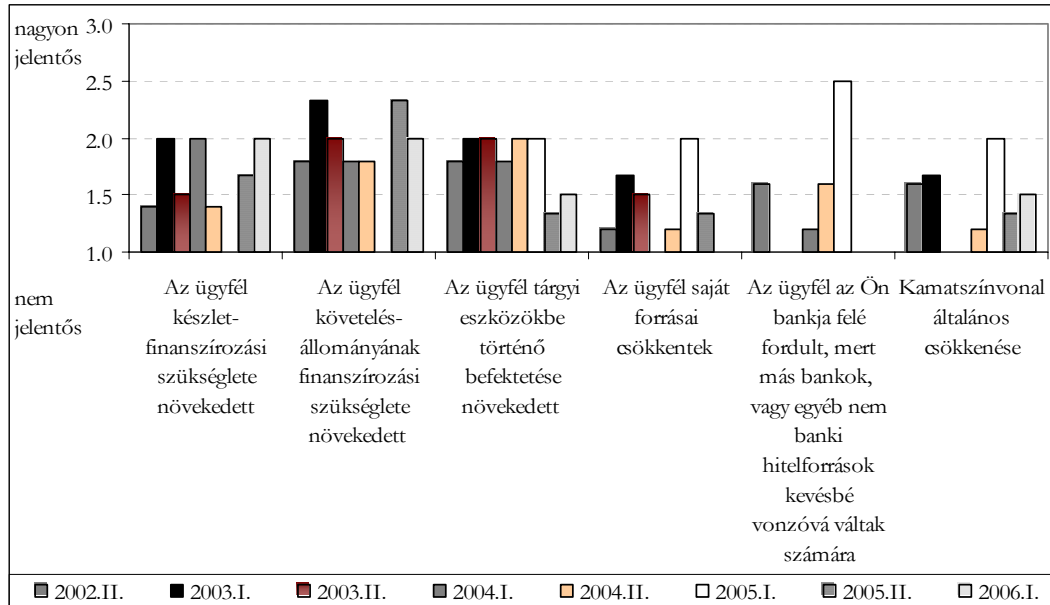
A következő félévre a kis- és mikrovállalatok hitelezési standardjaiban (nettó 29%) és feltételeinek kapcsán is enyhíteni kívánnak a bankok, elsősorban a túl szigorúra sikerült scoringrendszerek és standard termékek következtében. Lazítást fogalmaztak meg a megkérdezettek fedezeti követelményekben (43%), a hitelkeret-nyújtási költségekben és a spreadben (29%), valamint a keret maximális nagyságában (14%). Szigorítani csak az adósok kötelezettségvállalásain terveznek (a bankok 29%-a).

Keresleti oldal

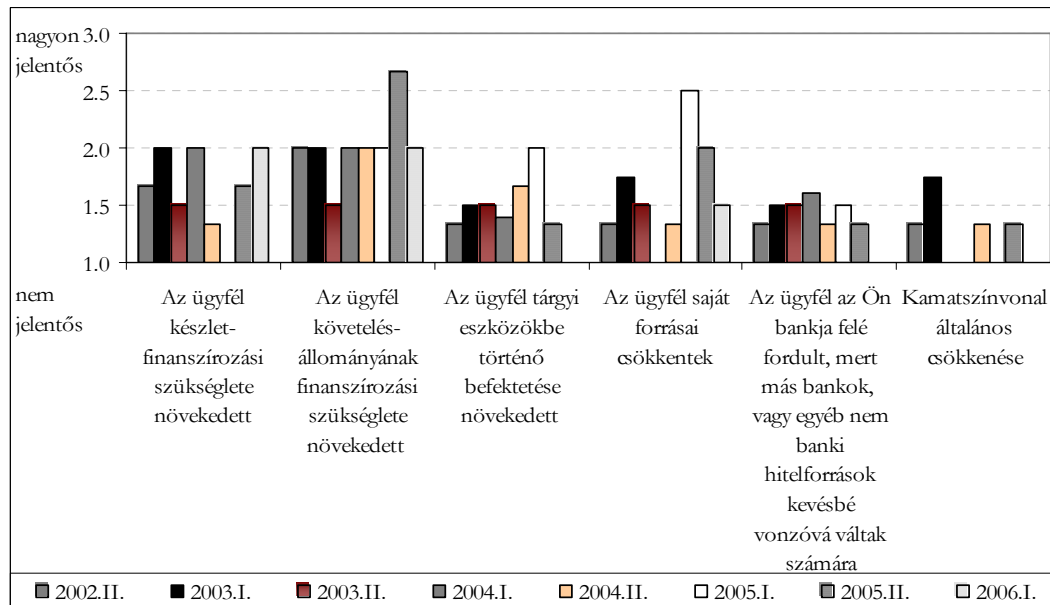
2006 első félévében minden bank legalább az előző félévhez hasonló keresletet érzékelt minden vállalati kategóriában. A hét megkérdezett bankból kettő-kettő számolt be magasabb keresletről

vállalatmérettől függetlenül, ami azonban a közép- kis- és mikrovállalati szegmensben elmaradást jelentett a várakozásokhoz képest. A hitelkereslet növekedésének okaként a bankok elsősorban az ügyfelek követelés- és készletfinanszírozásának megemelkedett szükségletét jelölték meg.

**2. ábra: A hitelek iránti kereslet emelkedésének okai a középvállalatok esetében
(1=nem jelentős, 2=valamelyest jelentős, 3=nagyon jelentős)**

**3. ábra: A hitelek iránti kereslet emelkedésének okai a kis- és mikrovállalatok esetében
(1=nem jelentős, 2=valamelyest jelentős, 3=nagyon jelentős)**

A következő félévre a gazdasági környezet változásaira tekintettel a bankok összességében változatlan keresletet prognosztizáltak. A nagyvállalati kategóriában nettó 14%-uk az igények csökkenését, a kis- és mikrovállalatoknál ugyanakkora arányban erősödését várják. Véleményük szerint ugyanis elsősorban a nagyvállalati szegmensre jellemző beruházások, és az ehhez kapcsolódó hitelkereslet esik vissza jelentősebb mértékben, míg a jövedelem-elvonás, valamint a beruházás-visszaesés beszállító kapcsolatokon való tovagyűrzésének eredményeképpen a kisebb vállalatok egyébként is kiélezett likviditási helyzete további likviditási hiteligényt generálhat. A két hatás egyelőre bizonytalan eredője fogja meghatározni a kereslet tényleges alakulását (21. ábra).

1.2. Üzleti célú ingatlanhitelek

(3. melléklet 10-15. kérdése)

Kínálati oldal

A bankok hitelezési hajlandósága új üzleti célú ingatlanhitelek nyújtására összességében változatlan maradt 2006 első félévében, mindössze egy bank számolt be hajlandóságának emelkedéséről, egy pedig csökkenéséről.

A hitelképességi standardok tekintetében az előző felmérés során három bank jelezte enyhítési szándékát 2006 első félévére. Ezzel szemben a megkérdezettek nettó 14%-a a szigorítás mellett döntött, kiemelve az egyre súlyosabbá váló iparág-specifikus problémákat (pl. eladatlan lakások magas száma) és a lakásépítési projektekkel szembeni túl enyhe követelményeket pl. túl alacsony előértékesítési elvárások, alacsony saját erő (16. ábra). A következő félévi előrejelzések is inkább a standardok szigorítását vetítik előre (ketten szigorítani, egy bank enyhíteni kíván), mivel várakozásaik szerint a lakosság jövedelmi helyzetének romlása a lakáspiac jelenleg sem kedvező helyzetét tovább nehezítheti. A projekthitelezés egyéb területein (irodák, raktárak, bevásárlóközpontok) a szereplők nem jeleztek kiemelt kockázatot, a korábbiaktól eltérő tendenciákat.

Keresleti oldal

2006 első félévére a bankok előzetes várakozásai igen pozitívak voltak: nettó 43%-uk a kereslet növekedését prognosztizálta. A piac megélénküléséről utólag már mindössze csak egy bank tudott beszámolni, ketten pedig az új hitelkérelmek számának csökkenését tapasztalták. A következő félév kilátásai a bankok véleménye szerint borús: a hét megkérdezett közül négyen jelezték a kereslet várható csökkenését, és mindössze egy bank megítélése szerint növekedhet a projekthitelek iránti igény.

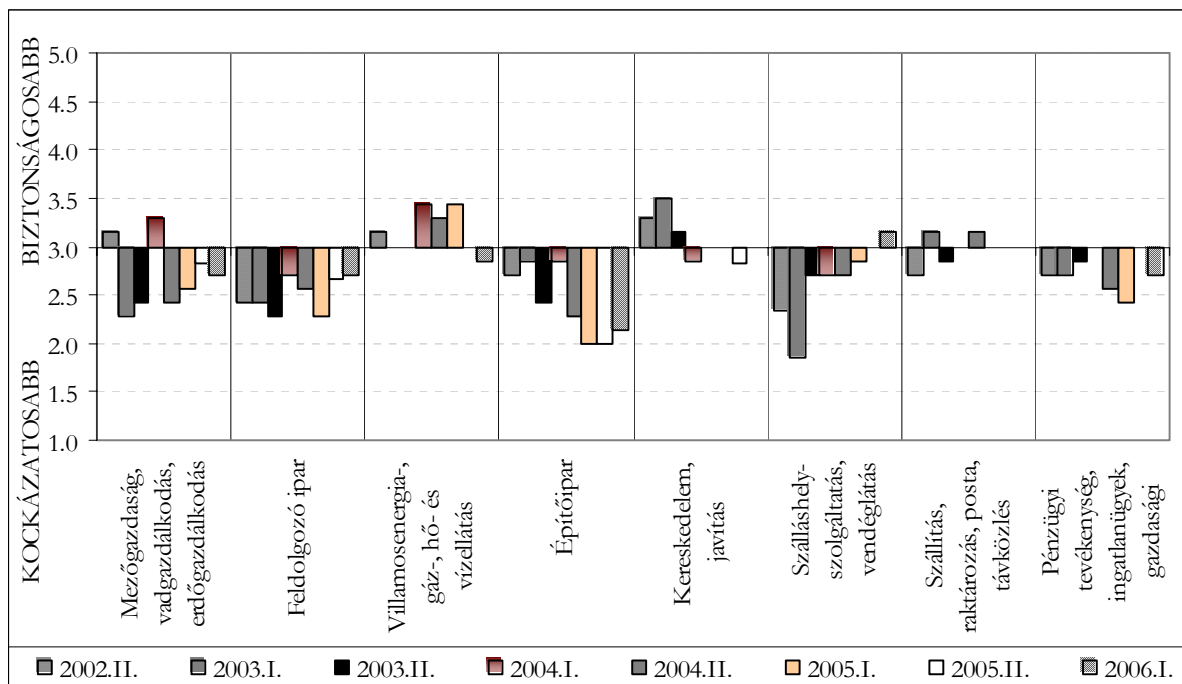
1.3. A különböző iparágak hitelkockázati megítélésének változása

(3. melléklet 16. kérdés)

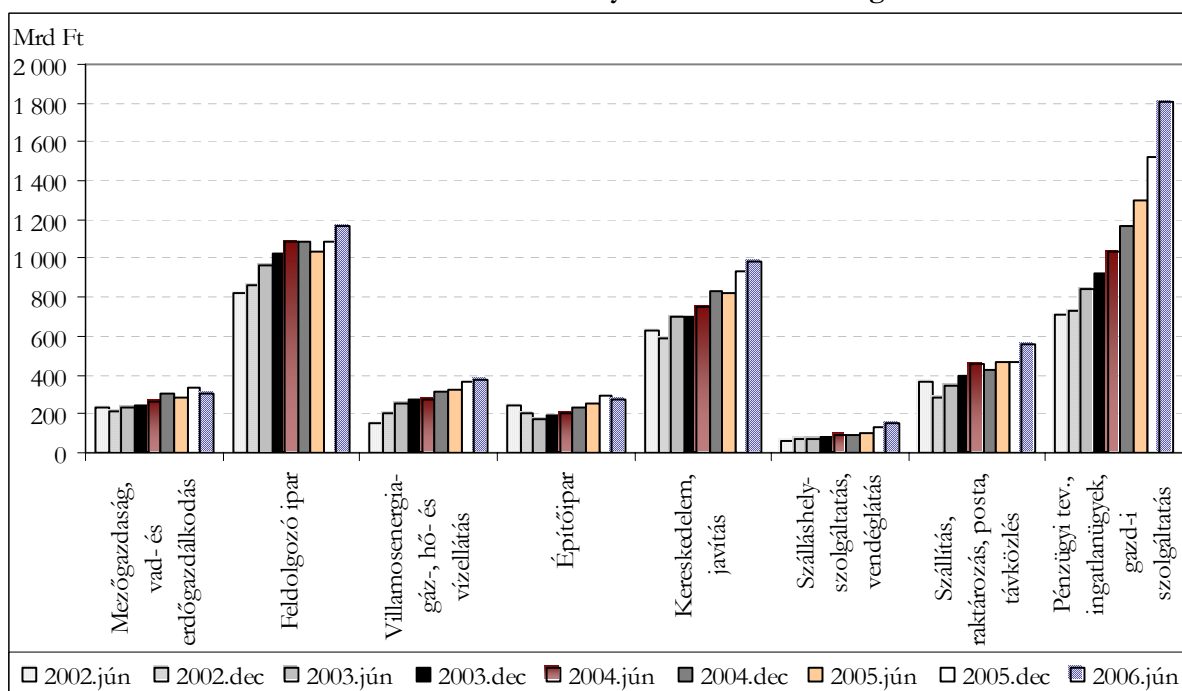
2006 első félévében az iparágak közül az építőipar, és a feldolgozóiparon belül az élelmiszeripar kockázatoságának növekedését jelezte a legtöbb szereplő (a hétből négy, illetve hat szereplő), de kissé kockázatosabbnak ítélték meg a mezőgazdasággal, a pénzügyi tevékenységgel foglalkozó, valamint a gépiparban tevékenykedő vállalatokat is a bankok. A korábbinál kedvezőbb véleményeket a szállodaiparban és vendéglátásban tevékenykedő, valamint a feldolgozóiparon belül a hulladék-gazdálkodással foglalkozó vállalatokkal kapcsolatban fogalmaztak meg a hitelezési vezetők.

4. ábra: Az egyes ágazatok kockázati megítélésének alakulása

(1 = jelentősen kockázatosabbá vált, 2 = valamelyest kockázatosabbá vált, 3 = közel változatlan maradt, 4 = valamelyest biztonságosabbá vált, 5 = jelentősen biztonságosabbá vált)

5. ábra: A bankok hitelállományának szektorális megoszlása

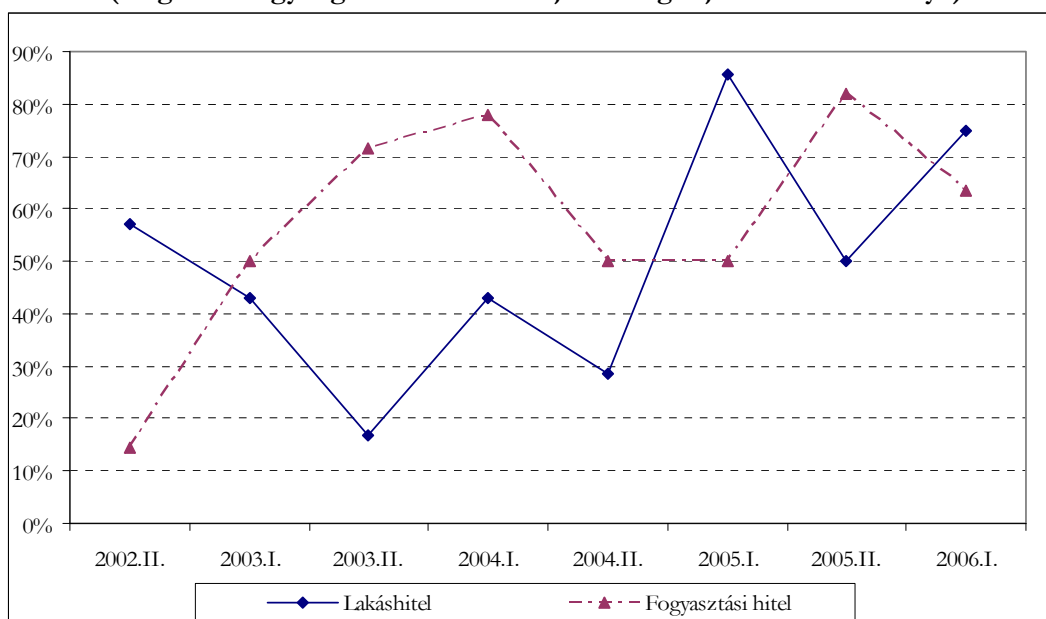

2. Háztartási hitelek piaca

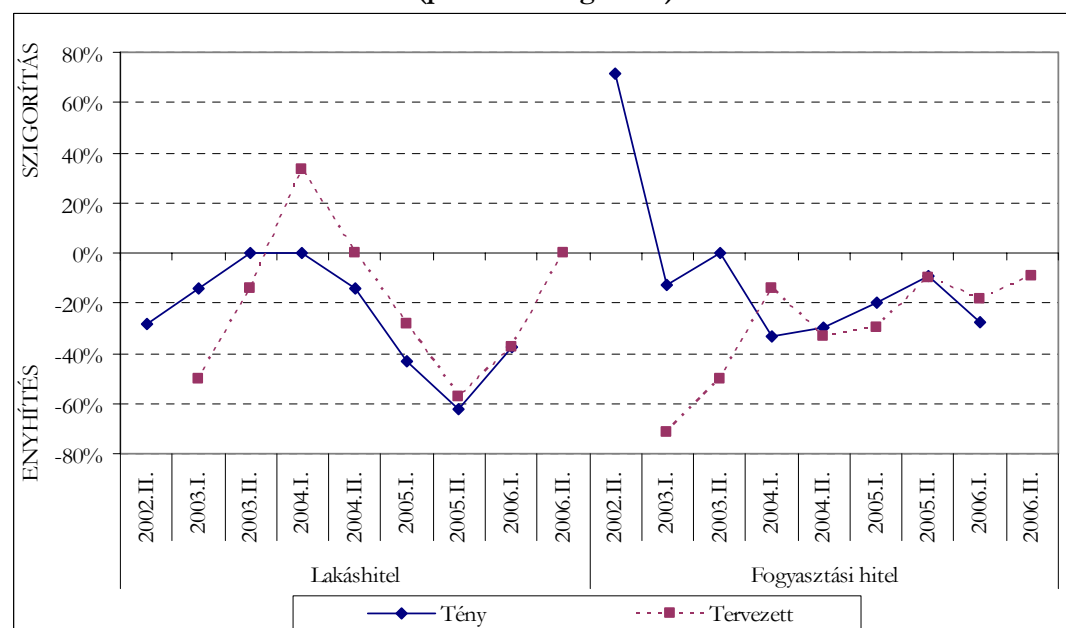
A háztartási hitel szegmensben összesen 12 bankkal folytattuk le az interjút. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 8, a fogyasztási hitelezési részre 11 bank adott választ (22. és 23. ábra)

A háztartási szegmensben a bankok aktivitása magas és folyamatosan növekvő. A piacszerzés érdekében a szereplők enyhítik a standardokat és a feltételeket, és új termékeket vezetnek be. A keresletet a bankok az elmúlt félévben magasabbnak érzékelték, mint a korábbi időszakban, ami elsősorban a deviza alapú ingatlanfedezetes hitelek iránti igények növekedésében öltött testet. A következő félév megítélésénél bizonytalanságot okozott a bankoknak a kormányzati intézkedéscsomag pontos hatásainak nem-ismerete.

6. ábra: A hitelezési hajlandóság alakulása a lakáshitelek és a fogyasztási hitelek piacán (magasabb - gyengébb hitelezési hajlandóságot jelző bankok aránya)

7. ábra: A hitelképességi standardok alakulása a lakáscélú és a fogyasztási hitelek esetében (pozitív = szigorítás)

2.1. Lakáshitelek

(4. melléklet 1-9. kérdése)

Kínálati oldal

2006 első félévében a verseny tovább erősödött a lakáshitelezésben. A nyolc megkérdezett szereplő közül hat számolt be lakáshitelezési hajlandósága növekedéséről, de a maradék két szereplő sem csökkentette kínálatát. A lakáshiteleken belül a bankok nagyobb arányban emelték ki folyósítási hajlandóságuk növekedését a devizahitelezésben.

A korábbi felmérésben a bankok fele jelezte, hogy a standardokat/feltételeket tovább kívánja enyhíteni, és mindössze egy bank vetített előre enyhe szigorítást. Az előrejelzéseknek nagyjából megfelelően a hitelképességi standardok lazítására került sor: a forinthitelek esetében kettő, a devizahiteleknél három szereplő számolt be enyhítésről.

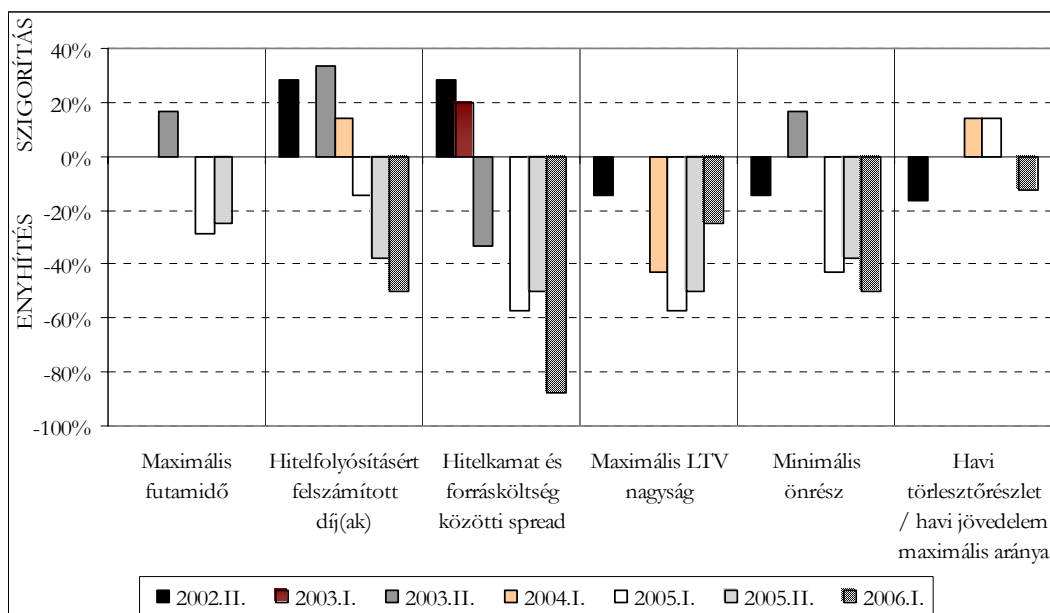
A hitelezési feltételeket általánosan tovább lazították a bankok, és megfigyelhető volt, hogy a szereplők nagyobb arányban a devizahitelek esetében jeleztek enyhítést.

- Egy bank kivételével minden megkérdezett enyhített a spread-en a devizahiteleknél (a külföldi jegybankok alapkamat-emelését a bankok jellemzően nem vagy nem teljes egészében hárították át az ügyfelekre, esetleg akciók keretében az első kamatperiódus idejére kedvezőbb kamatokat kínáltak).
- A megkérdezettek fele csökkentette az upfront díjakat (folyósítási jutalékok és ingatlanbecslési díjak elengedése volt jellemző).
- Szintén négy bank mérsékelte a megkövetelt minimális önrész nagyságát.
- A hitel/hitelbiztosítéki arányt három bank növelte tovább (új termékek megjelenése), és egy bank szigorított rajta.
- A törlesztőrészlet jövedelemhez viszonyított maximális nagyságának enyhülését egy szereplő jelezte, egy új termék, a jövedelemvizsgálat nélküli lakáshitelhez kapcsolódóan.

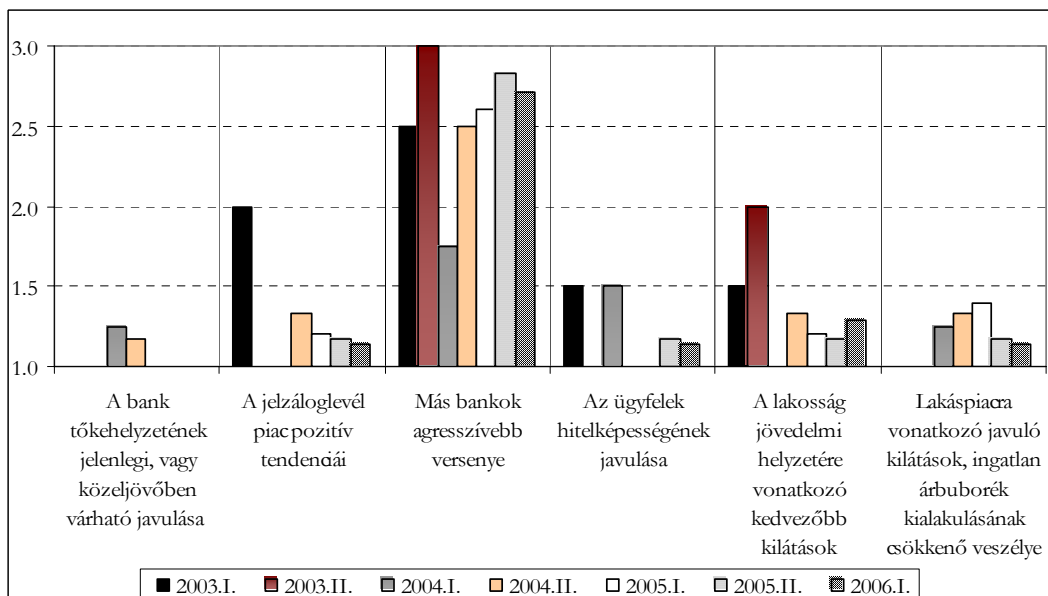
Összességében a forinthiteleknél hat, a devizahiteleknél hét megkérdezett ítélte úgy, hogy hitelezési politikája enyhült, amelynek fő okaként – nagyobb súllyal a devizahitelek esetében – újra az egyre agresszívabbá váló versenyt jelölték meg. Mindössze egy-egy bank válaszában szerepelt döntést befolyásoló tényezőként a jelzáloglevél piac pozitív tendenciája, az ügyfelek hitelképességének, jövedelmi helyzetének és a lakáspiac tendenciájának javuló megítélése.

A következő félév hitelezési politikájának alakulásával kapcsolatban a bankok bizonytalanul nyilatkoztak. A bejelentett kormányzati intézkedések hatásaira tekintettel ketten a szigorítás irányába kívánnak elmozdulni, két szereplő azonban a lazítási trend folytatását jelezte.

**8. ábra: A hitelezési feltételek alakulása a lakáscélú hitelek piacán
(a szigorodást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)**

**9. ábra: A hitelképességi standardok és a hitelezési feltételek enyhítésének okai a lakáscélú hitelek esetében
(1 = nem jelentős; 2 = valamelyest jelentős; 3 = nagyon jelentős)**

Keresleti oldal

2006 első félévében a hiteligények növekedése elsősorban a devizahitelek piacán csapódott le. A megkérdezett bankok nettó 38%-a nyilatkozta úgy – szemben a korábbi felmérés előrejelzésével, melyben egy bank kivételével a kereslet változatlanságát jósolták a szereplők –, hogy a lakáshitelek iránti kereslet növekedett (Öten észleltek az előző félévhez képest magasabb keresletet, és ketten alacsonyabbat a devizahitelek esetében. A forintbiteleknél növekvő keresletről senki sem számolt be, és két bank véleménye szerint csökkent a beadott hitelkérelmek száma). (13. ábra).

A következő félévre a bankok összességében változatlan keresletet jósolnak, azonban véleményük erősen szóródik. Két szereplő növekvő, kettő csökkenő igényeket jelzett előre, annak

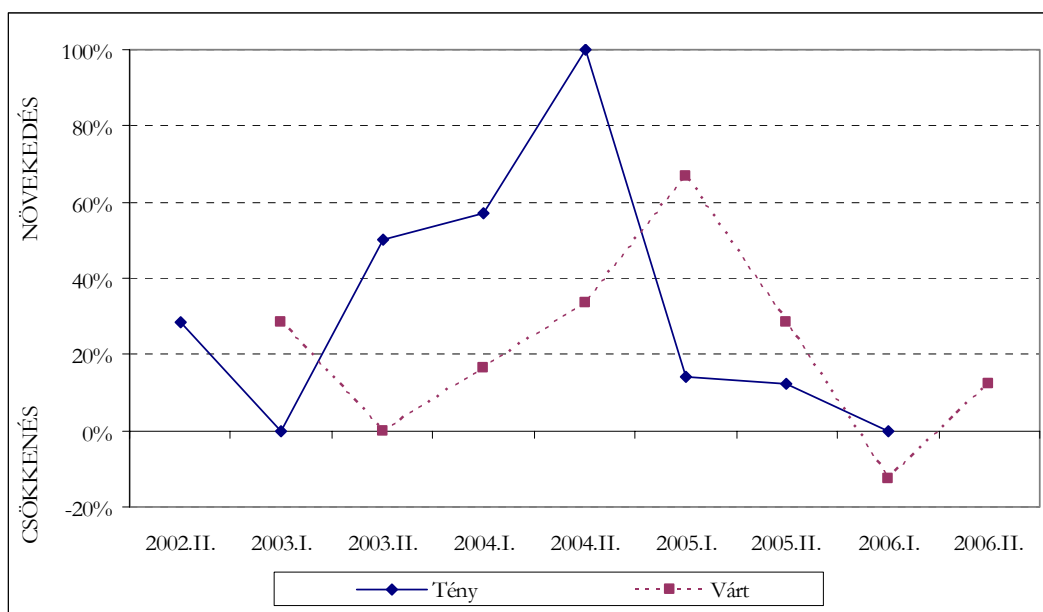
függvényében, hogy a kormányzati intézkedéscsomag hatására a háztartások előre hozzák-e keresletüket (a jövedelem-kiesés nagy része csak 2007. januárjától lesz érezhető), illetve növelik-e a reáljavakban történő felhalmozást, vagy a jövedelemcsökkenés hatására elhalasztják lakásberuházásaikat.

Nominális lakásárak

Az ingatlanpiac megélénküléséről a bankok ebben a félévben sem tudtak beszámolni. A nominális lakásárak a bankok egyöntetű véleménye szerint összességében nem változtak, ami nagyjából megfelelt az előrejelzéseknek.

A következő félévre sem derűsek a kilátások, a megkérdezett bankoknak csak a 12,5%-a számít lakásár növekedésre.

10. ábra: A nominális lakásárak alakulása a hitelezési vezetők megítélése szerint (az emelkedést és a csökkenést jelző bankok arányának különbsége)

2.2. Fogyasztási és egyéb hitelek

(4. melléklet 10-16. kérdése)

Kínálati oldal

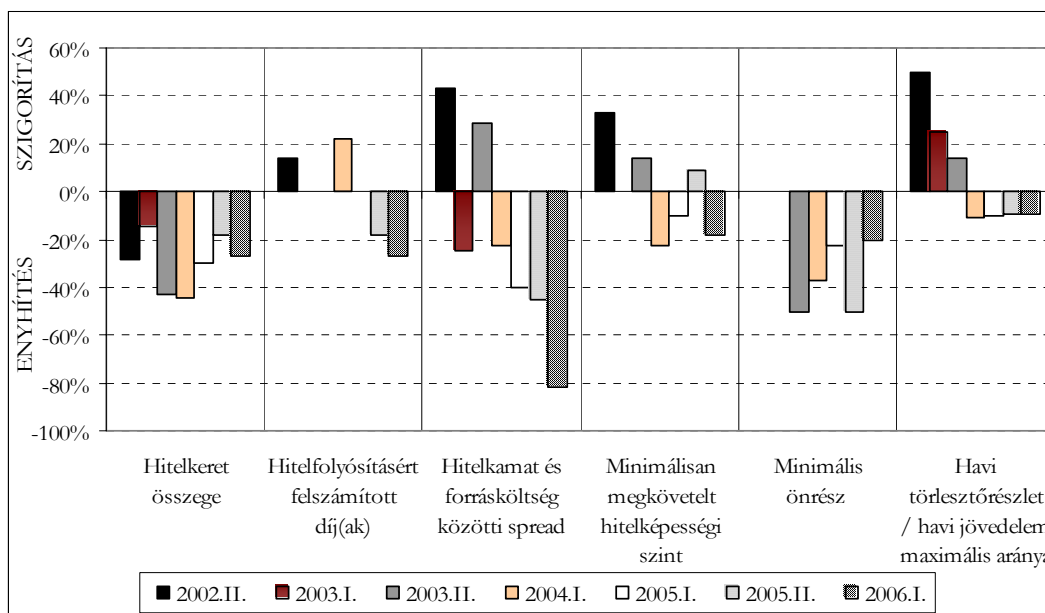
A lakáshitel piachoz hasonlóan a fogyasztási hitelek esetében is erős versenyt tapasztalhatunk. A tizenegy megkérdezett bank közül hét bank jelezte hitelezési hajlandóságának további növekedését. A piac húzóerejét a kedvezőbb kondíciók következtében a (jellemzően deviza) szabad-felhasználású jelzáloghitelek jelentették, melyek népszerűsége várhatóan a következő időszakban is fennmarad. A fogyasztói igények felismerésével párhuzamosan a bankok hitelezési politikájának középpontjába is jellemzően ez a terméktípus került, szemben a hagyományosnak számító fedezetlen termékekkel. A két terméktípus piacának jellemzői erősen eltérnek, a bankok pedig inkább az új, frissen kialakult, még hatalmas potenciállal rendelkező piacon tűnnek aktívabbnak, hiszen látványosabb bővülésre itt számítanak. Így azokban az esetben, ha a bankok más stratégiát alkalmaznak az ingatlanfedezetes és a fedezetlen hiteleknel, arra külön kitérünk.

A hitelképességi standardokon öt bank változtatott, négy az enyhítés, egy a szigorítás irányába. Az enyhítés elsősorban a jelzálog-fedezetes termékeknel jelentkezett, a fedezetlen termékeknel a piac

össességében változatlanul tartotta a standardokat (eltérő egyedi banki stratégiák mellett). A hitelezési feltételek közül összességében mindegyiknél lazítás következett be.

- Legnagyobb arányban (tizenegyből kilencen), a lakáshitel-piachoz hasonlóan, a devizahitelek spread-jét mérsékeltek a bankok.
- A megkérdezettek nettó 27%-a növelte a maximális hitelkeret nagyságát, és csökkentette a hitelfolyósításért felszámolt díjakat (itt is jellemzően folyamatosan meghosszabbított akciók keretében).
- Az elsősorban a szabad felhasználású jelzáloghiteleknel releváns önrészt három bank enyhítette, és csak egy szereplő szigorított rajta.
- A hitelbírálat során figyelembe vett scoring minimálisan elfogadott értékét a megkérdezettek 18%-a mérsékelte az elmúlt félév során.

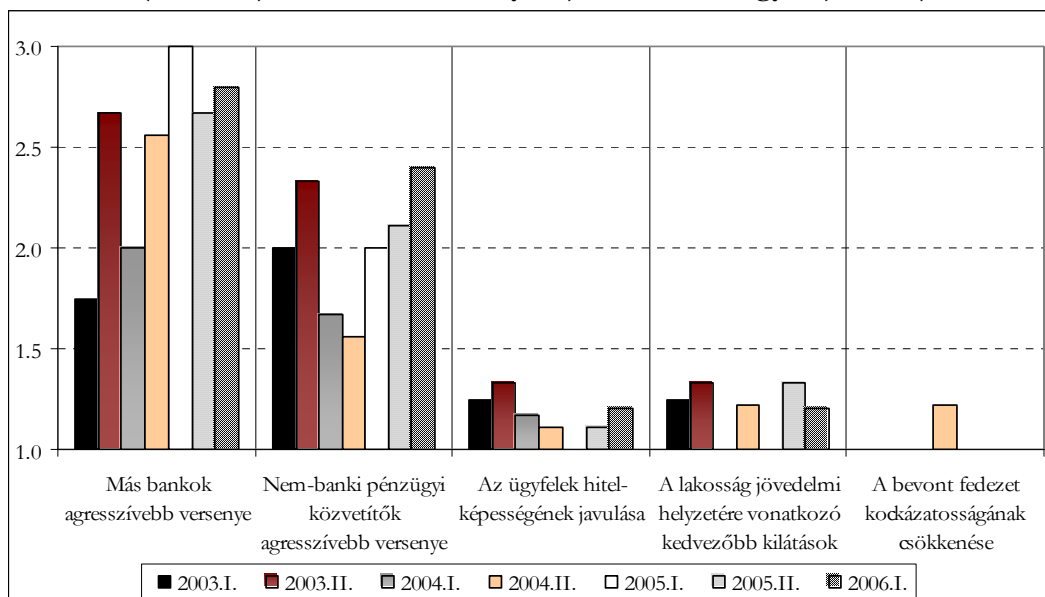
**11. ábra: A hitelezési feltételek alakulása a fogyasztási hitelek piacán
(a szigorodást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)**

A hitelezési politika enyhülésének hátterében a válaszadók továbbra is elsősorban a banki és a nem-banki pénzügyi közvetítőkkel vívott egyre fokozódó versenyt jelölték meg, és csak két-két bank tartotta fontosnak a döntéseknél, hogy kedvezőbbé váltak a lakosság jövedelmi helyzetére vonatkozó kilátások, és hogy javult az ügyfelek hitelképességi szintje.

A következő félévre az előző félév várakozásaival teljesen megegyezően három bank a standardok további enyhítését, kettő azok szigorítását tervezi. A bejelentett kormányzati intézkedések várható hatásait csak igen kevés bank vette egyelőre figyelembe a válaszadásnál, így az eredmények elsősorban a normál üzletmenet tapasztalatai alapján születtek.

12. ábra: A hitelképességi standardok és a hitelezési feltételek enyhítésének okai a fogyasztási hitelek esetében
(1 = nem jelentős; 2 = valamelyest jelentős; 3 = nagyon jelentős)

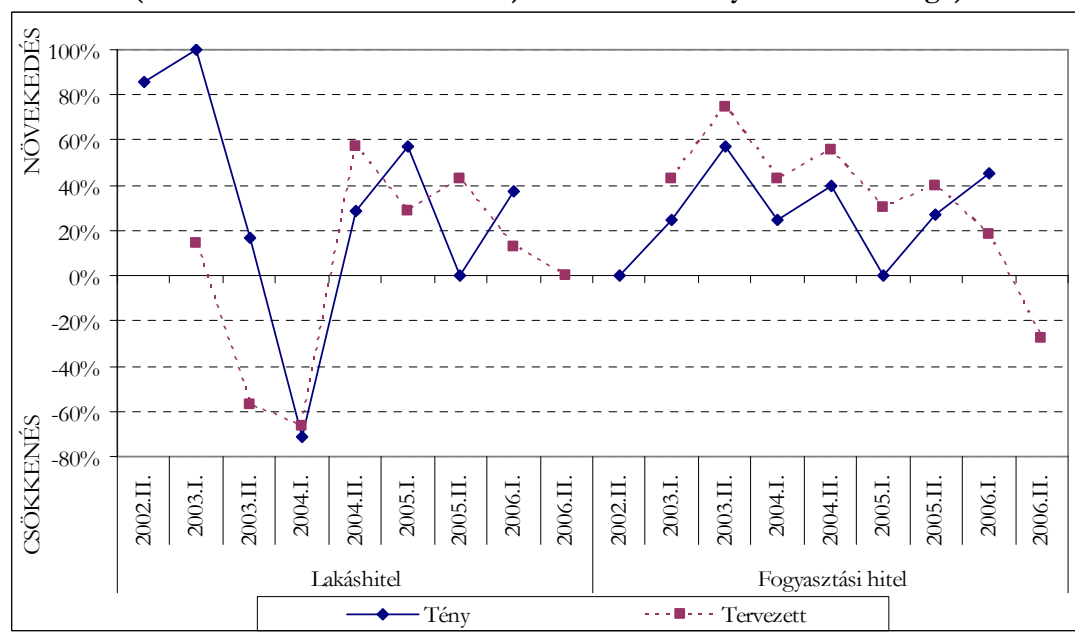

Keresleti oldal

Az előző felmérésnél a bankok 27%-a várt növekvő keresletet 2006 első félévére, ténylegesen azonban még ennél is magasabb arányban, 45%-ban számoltak be megnövekedett hiteligényről. A válaszoknál kiemelték a deviza szabad-felhasználású jelzáloghitelek szerepét, illetve a növekvő átlagos hitelösszeget a minőségi fogyasztás terjedésével párhuzamosan.

A második félévben várható kereslet megítélésében a bankok válaszai erősen szóródnak. A kormányzati intézkedéscsomag háztartási jövedelmekre gyakorolt hatásának mértékét és időben való jelentkezését is eltérően látják, ennek megfelelően hárman a kereslet növekedését, hat szereplő viszont a hiteligények visszaesését jelezte előre.

13. ábra: A hitelkereslet alakulása a lakáscélú és a fogyasztási hitelek piacán
(a növekedést és a csökkenést jelző bankok arányának különbsége)

3. Aktuális kérdések, tendenciák

A jelenlegi interjúk során két aktuálisnak ítélt kérdéskörrel egészítettük ki a standard kérdőívet. Az első témakör a bejelentett kormányzati intézkedéscsomag pénzügyi szektorra gyakorolt hatását vizsgálta, a második pontban pedig - az előző felméréshez hasonlóan - a hitelezési vezetők devizahitelezéssel kapcsolatos meglátásait mértük fel.

***Kormányzati intézkedéscsomag hatása*²**

A pénzügyi szektor érintettsége két tényezőn keresztül jelenik meg. Egyrészt a szektor szereplőit közvetlenül érintő jogszabályok (pl. társasági adó változása) jövedelem-elvonást generálnak a szereplőknél, másrészt a háztartásokat és a vállalatokat érintő változások kihathatnak az ügyfelek hitelképességére, a hitelek iránti keresletre, a bankok kínálatára, és a fennálló portfólió minőségére. Az interjúk során elsősorban ezekkel a közvetett hatásokkal kapcsolatos várakozások felmérésére törekedtünk.

- **Hitelképesség**

A megkérdezett szereplők egyöntetűen az ügyfelek hitelképességének romlását várják. Mind a vállalati, mind a háztartási szektor pénzügyi helyzetét negatívan befolyásolják a növekvő adóterhek, és a (pl. energia) költségek emelkedése.

A *vállalati szektorban* elsősorban a kis-és mikrovállalatok érintettségét emelték ki a szereplők, mivel ezeknek a cégeknek egyébként is kiélezett a likviditási helyzete. Ez a bankok kkv-k felé történő intenzív nyitásának következtében mindenképpen a kockázatok növekedésének az irányába hat.

A *háztartási szegmens* tekintetében egyes bankok már az intézkedéscsomag hatásaitól eltekintve is a hitelképesség romlását észlelték a növekvő eladósodottság (törlesztőrészlet/havi nettó rendelkezésre álló jövedelem vizsgálata alapján) miatt. Az intézkedések csökkentik a háztartások rendelkezésre álló jövedelmét, és várhatóan a fogyasztói kosár átrendeződéséhez vezetnek. A hatások érezhetővé válását a bankok 2007-től várják (törvénymódosítások többségének bevezetése január 1-jétől, és az energiaárak emelkedése is télen válik érezhetővé).

- **Hitelkereslet**

A *vállalati hitelkereslet* alakulásánál két szempontot emeltek ki a bankok.

Az egyik tényező a beruházási és a likviditási hitelkereslet szétválasztása. A vállalatok - részben a gazdaság, részben saját helyzetük negatívabbá váló megítélésének következtében - várhatóan elhalasztják beruházásaikat, ami az ilyen jellegű hitelkereslet visszaesését okozhatja. A szereplők véleménye szerint a romló jövedelmi és likviditási pozíció azonban a másik oldalról a likviditási hitelek iránti kereslet növekedését indukálhatja. Ez utóbbi várakozás elsősorban a kkv szektor hitelezését erősítheti tovább, mivel ez az a szegmens, amelyben a cégek likviditási helyzete egyébként is kiélezettebb, és amely szektor érzékenyebben reagálhat a gazdasági ciklusokra (belföldi piacra termelés, beszállítói tevékenység visszaesése a beruházások csökkenésének hatására).

További különbségekre hívták fel a figyelmet a bankok iparágspecifikusan, illetve attól függően, hogy exportra, vagy belföldi piacra termel az adott vállalat.

² A kérdésekre adott válaszok elemzéséhez először is mindenképpen ki kell emelnünk, hogy a megkérdezett szereplők a felmérés készítésének időszakában (2006. július) bizonytalanságot okozó tényezőként jelezték válaszaiknál, hogy a csomag elemei még nem voltak pontosan kidolgozva, és elfogadva, illetve a bankoknak nem állt kellő idő az intézkedési terv potenciális hatásainak mélyebb elemzésére.

A *háztartási hitelkereslet* alakulása a bankok véleménye szerint a háztartások rövid, illetve hosszú távú várakozásainak a függvénye. A háztartások jövőbeni magatartásának megítélése mindkét időhorizonton bizonytalanabb, mint a vállalatoké.

Rövid és hosszabb időtávon is két-két bank várja, hogy a fogyasztási hitelek iránti kereslet növekedhet. Ezek a szereplők elsősorban a fogyasztás-simítást, és 2007-ig a még kedvező hitelképességet emelték ki válaszaiknál. A többi hitelezési vezető szerint a hitelből való fogyasztás még nem éri el a nyugat-európai szintet, így a rendelkezésre álló jövedelem csökkenésével a hitelkereslet nem növekszik, hanem a háztartások várhatóan átalakítják a fogyasztási kosarukat, és visszafogják – az egyre inkább a minőségi termékek irányába tolt – fogyasztásukat. Termékszintre lebontva a válaszok még inkább diverzifikáltak, néhány bank a fedezetlen hiteleknél jelzett leginkább visszaesést, de vannak olyan szereplők is, akik a lakásfelújítások elhalasztásával indokolva a szabad-felhasználású jelzáloghitelek iránti kereslet csökkenését várják nagyobb arányban, és párhuzamosan a hitelkártyákon keresztüli hitelezés további növekedését prognosztizálják.

A lakáshitelezés tekintetében a megkérdezettek többsége szintén keresletcsökkenést vár. Egy-egy szereplő jelezte csak, hogy a reáljavakba történő befektetések esetleg növekvő lakáshitel keresletet indukálhatnak, illetve, hogy a lakásvásárlásokat a háztartások nem halasztják el, ezért a kereslet nem fog csökkenni.

- Hitelkínálat, hitelképességi standardok, feltételek alakítása

A *vállalati hitelezés* tekintetében a megkérdezett hitelezési vezetők 50%-a válaszolt úgy, hogy a hitelkínálat alakításában az elmúlt félév tapasztalatai és a bejelentett kormányzati intézkedések várható hatásainak tükrében valamelyest óvatosabbá válik a bank. A standardokon jellemzően nem kívánnak változtatni, inkább a hitelezési feltételeken, azon belül is az árazásban szigorítanak a kockázatosabbá váló cégeknél, illetve iparágaknál. A válaszadók másik fele a kínálat fenntartását, illetve növelését a tulajdonosi elvárásokkal indokolta, de ők sem a standardok enyhítésével, hanem inkább a feltételek átalakításával, illetve új termékek kialakításával kívánják portfóliójukat bővíteni.

A *háztartási szegmensben* az intézkedések hatására egyik bank sem kívánja a hitelkínálatát csökkenteni, sőt, túlnyomó többségük a tulajdonosi elvárásoknak és az intenzív versenynek a hatására a kínálat további erősödését jelezte. Ennek eszközeként a standardok és feltételek változtatása helyett szinte kivétel nélkül a termékskála bővítését, illetve az értékesítés és a marketing egyre fontosabb szerepét jelölték meg a megkérdezettek.

- Portfólió-minőség

A *vállalati szegmensben* a portfólió minőségének romlása az elmúlt időszakban már elindult, és az intézkedések hatására ez várhatóan folytatódni fog. A megkérdezettek fele szerint a minőségromlás általánosan érződni fog a portfólióban, ketten a kis- és mikrovállalatok érzékenységet emelték ki, míg egy szereplő a várhatóan szigorúbb hitelezési politikájának hatására inkább csak a fennálló állományban várja a minősített hitelek arányának növekedését.

A megkérdezettek egyöntetű véleménye szerint a *háztartási* hitelportfólió az intézkedések hatására romlani fog. A negatív tendencia súlyosságában a szereplők megítélése már különböző, néhányan csak átmeneti problémákat várnak, néhány termék esetében azonban súlyosabb kockázatokat látnak a megkérdezettek. Elsősorban a kis összegű fedezetlen hitelek és a már most is kockázatos gépjárműhitelek visszafizetésével lehetnek gondok. Az ingatlanfedezetes hitelek törlesztésére az ügyfelek hajlandósága - a fedezet értékéből és fontosságából adódóan - jellemzően magasabb.

Mindkét szegmensben kiemelték a szereplők, hogy a portfólió romlásának kezelésére akcióterveket készítenek (biztosítások, futamidő-hosszabbítás, törlesztés-átütemezés, stb.)

Devizahitelezés

A devizahitelezés kapcsán a korábbi tendenciák folytatódnak, vagyis az új folyósítású hiteleken belül dominálnak a devizahitelek, és egyre nagyobb szerepet kapnak a svájci frank hitelek.

A devizahitel *kereslet* alakulását a kamatemelések és a forintárfolyam elmúlt félév során tapasztalt gyengülése sem befolyásolta. A külföldi jegybankok kamatemelése a vállalati hitelek esetében automatikusan beárazódik, a háztartási hiteleknél azonban a szereplők eltérően döntöttek a növekvő forrásköltségek áthárításáról. Mivel az ügyfelek döntésében a törlesztőrészlet nagysága a meghatározó szempont - és ez a forint és euro, illetve svájci frank kamatkülönbözet következtében várhatóan hosszabb távon is fennmarad -, illetve gyengébb hitelfelvételi árfolyam esetén a törlesztőrészlet árfolyammozgásból adódó megnövekedésének a valószínűsége alacsonyabb, a devizahitelek iránti kereslet továbbra is erős marad.

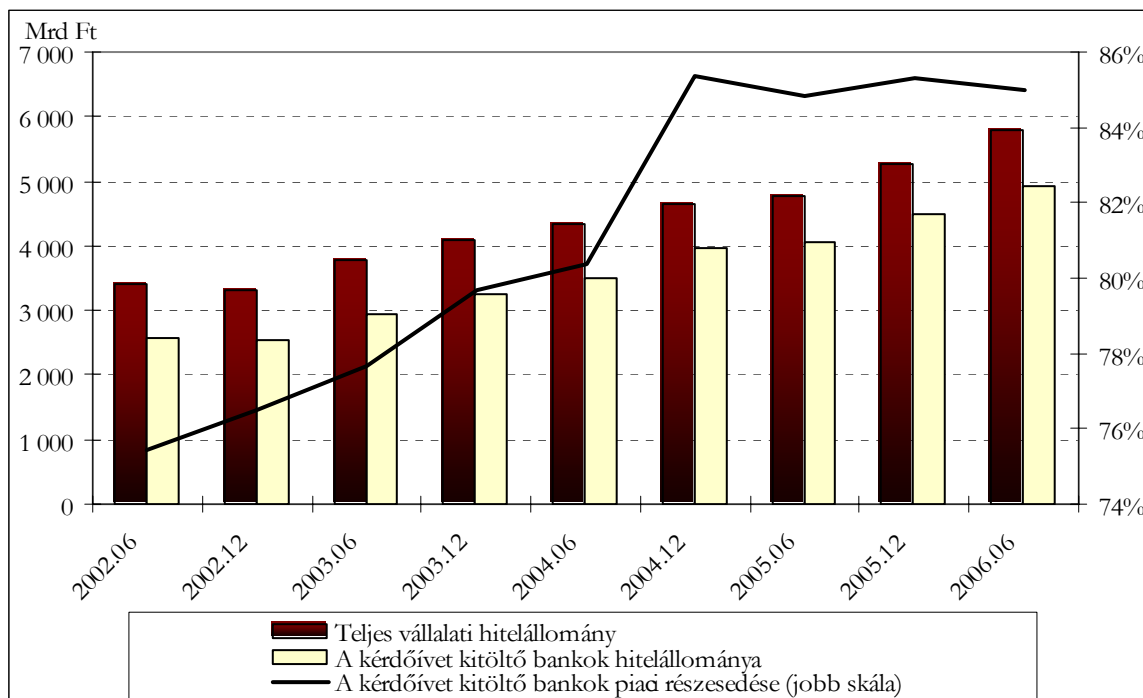
A devizahitel *kínálatot* a bankok jellemzően tovább erősítik, elsősorban új, az árfolyamkockázatot valamilyen szinten kezelő termékek kidolgozásával.

Az elmúlt félév volatilis árfolyama, elsősorban júniusban, akár jelentősen is megnövelhette a korábban felvett devizahitelek törlesztőrészletét. A bankok beszámolóí szerint a devizahitel-*portfólió* romlását a félév végéig egyelőre nem tapasztalták, de a júniusi árfolyam-emelkedés esetleges hatása várhatóan csak kisebb késéssel jelenik meg a portfólió minőségében.

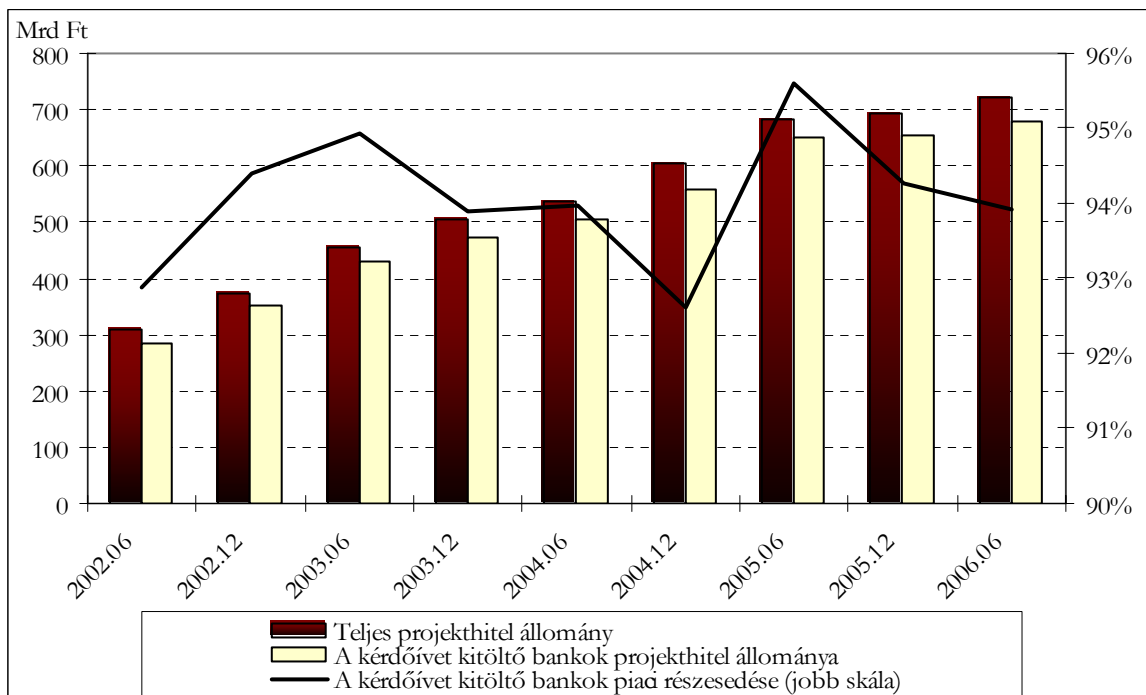
A HITELÁLLOMÁNY ALAKULÁSÁT ÉS A KÉRDŐÍVRE ADOTT VÁLASZOKAT BEMUTATÓ ÁBRÁK

Vállalati szegmens

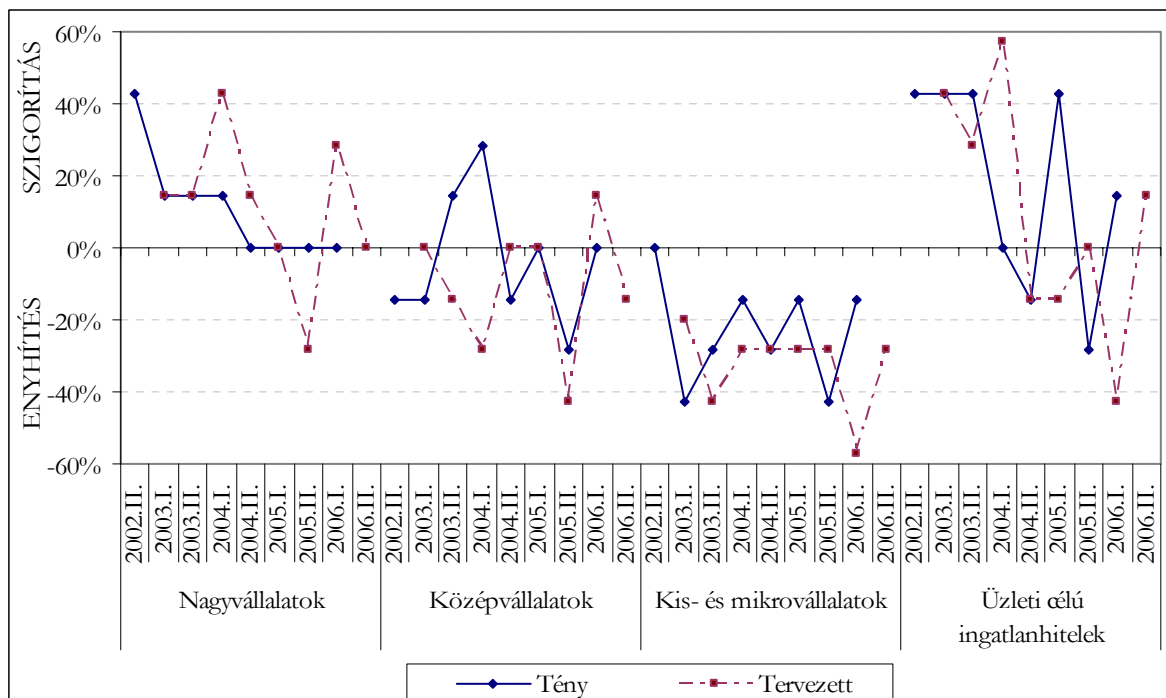
14. ábra: A teljes vállalati hitelállomány alakulása és a vállalati kérdőívet kitöltő bankok részesedése (üzleti célú ingatlanhitelek nélkül)

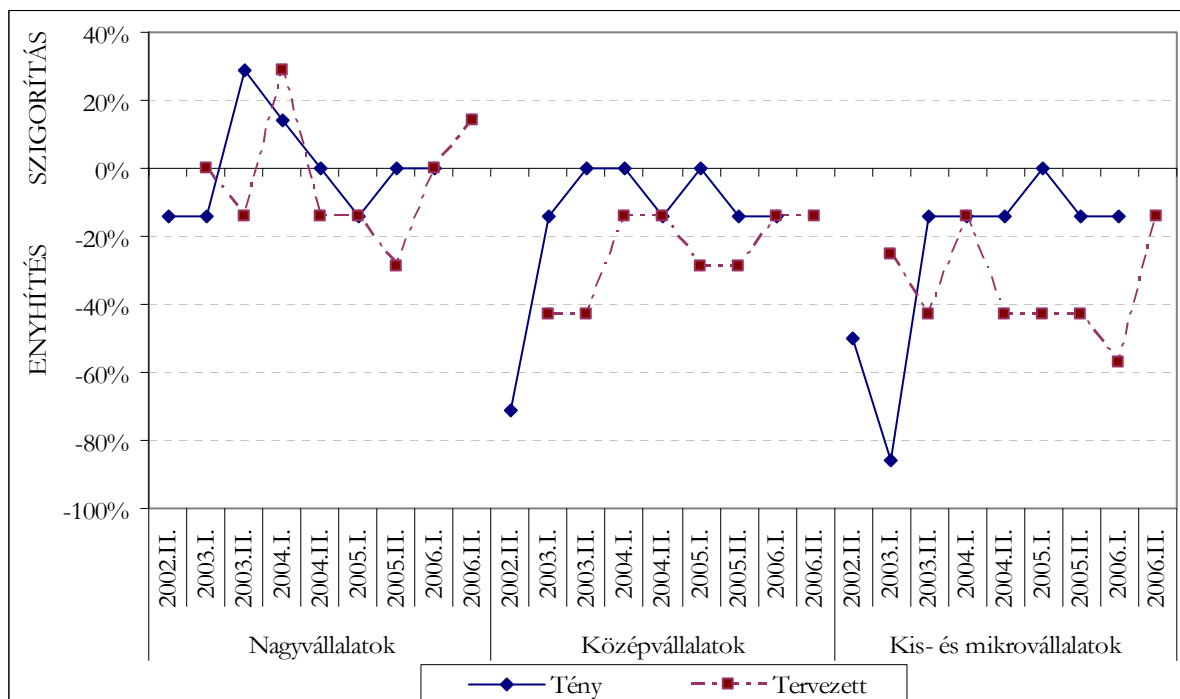
15. ábra: Az üzleti célú projekthitelek állományának alakulása és a kérdőívet kitöltő bankok részesedése a teljes projekthitel állományból

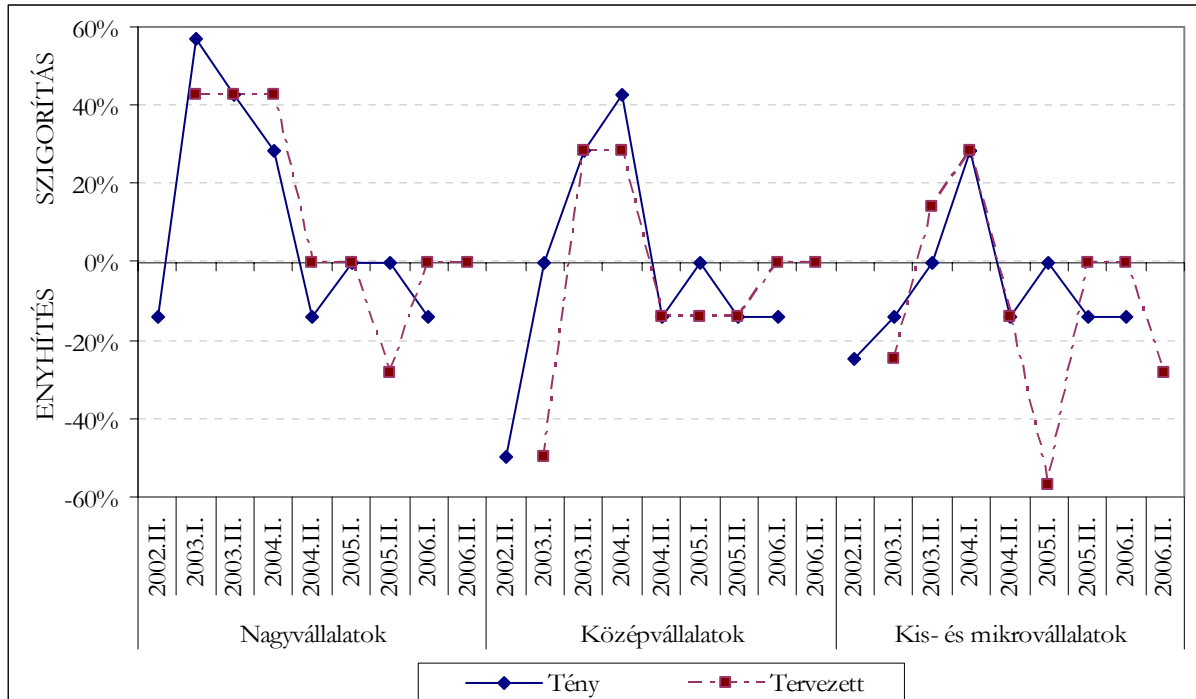
**16. ábra: A hitelképességi standardok alakulása az egyes vállalati kategóriákban és az üzleti célú ingatlanhitelek terén
(a szigorítást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)**

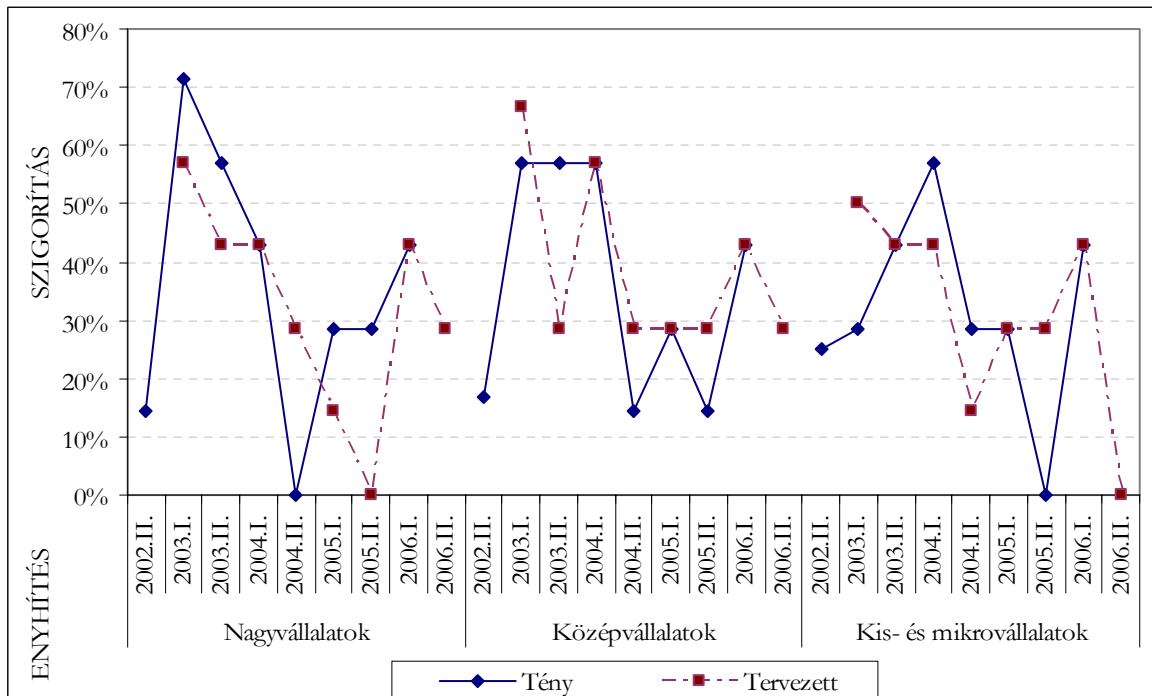
**17. ábra: A hitel/hitelkeret maximális nagyságának alakulása az egyes vállalati kategóriákban
(a szigorítást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)**

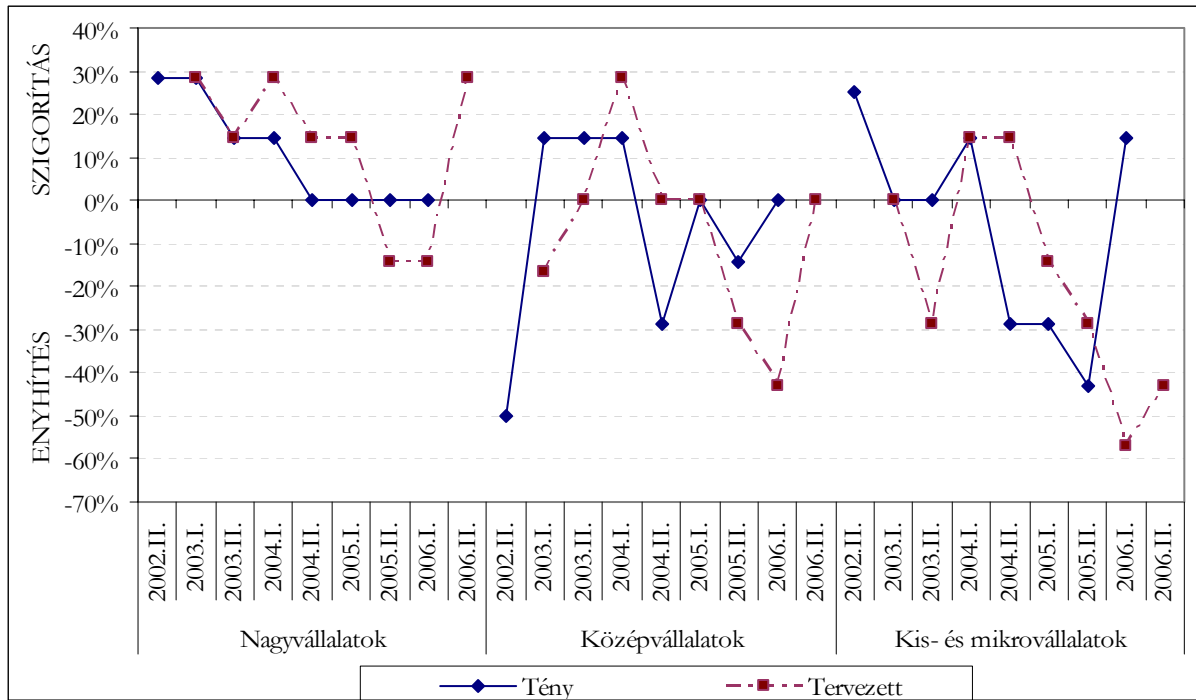
**18. ábra: A hitelkamat és a forrásköltségek közötti spread alakulása az egyes vállalati kategóriákban
(a szigorítást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)**

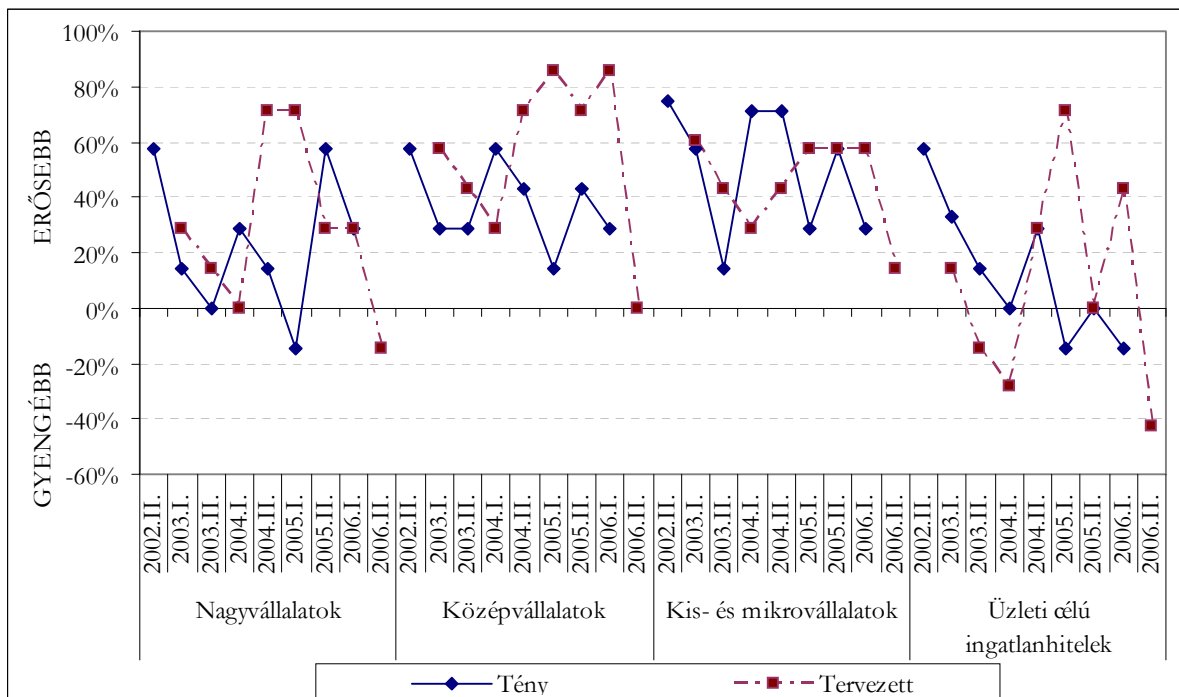
**19. ábra: A kockázatosabb hiteleken lévő prémium alakulása az egyes vállalati szektorokban
(a szigorítást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)**

20. ábra: A fedezeti követelmények alakulása az egyes vállalati szektorokban
(a szigorítást és az enyhítést jelző bankok arányának különbsége)

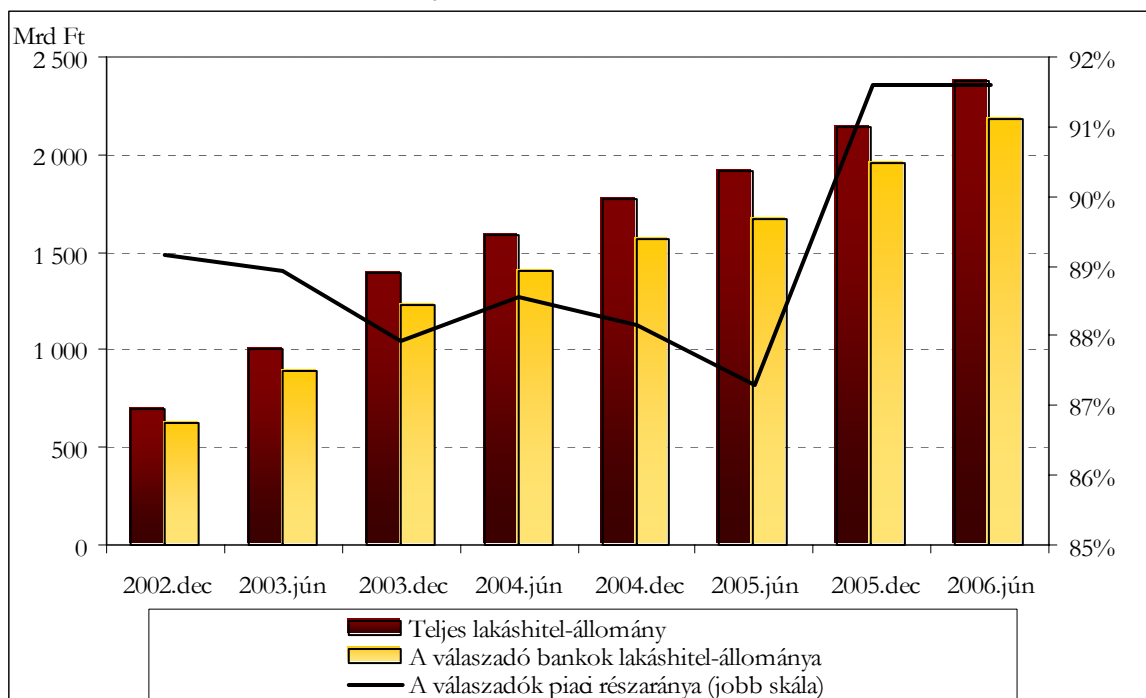

21. ábra: A hitelkereslet alakulása az egyes vállalati szektorokban és az üzleti célú ingatlanhitelek piacán
(a növekedést és a csökkenést jelző bankok arányának különbsége)

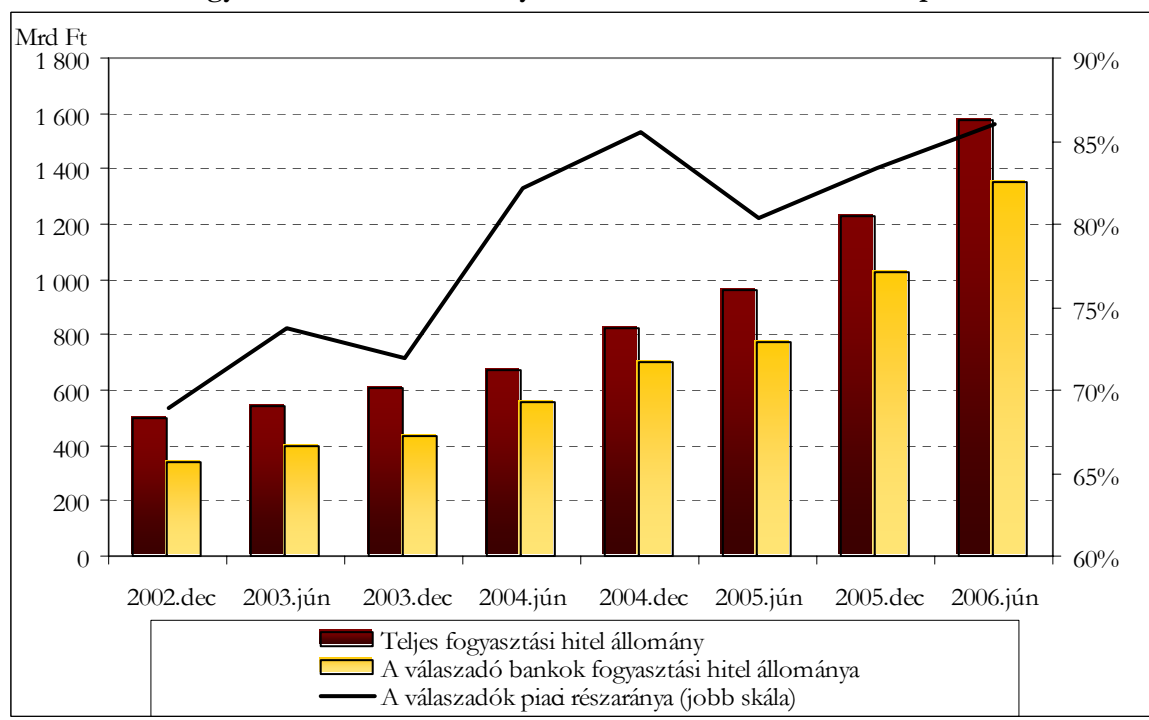
Lakossági szegmens

22. ábra: A lakáscélú hitelállomány alakulása és a kérdőívet kitöltő bankok piaci részesedése

Megjegyzés: a vizsgált félévek során változott a megkérdezett bankok száma és köre (pl. fúzió hatására). A felmérés kezdete óta (2003 decemberének kivételével) 7 bankkal folytattuk le az interjút, a 2005. decemberétől pedig 8-ra emelkedett a megkérdezett bankok száma.

23. ábra: A fogyasztási hitelek állománya és a kérdőívet kitöltő bankok piaci részesedése

Megjegyzés: a vizsgált félévek során változott a megkérdezett bankok száma. A felmérés kezdetén 7 bankkal folytattuk le az interjút, 2004 első félévéről 9 bankkal beszélgettünk, 2004 végétől 10-re, az előző felmérésben pedig 11-re emelkedett a megkérdezett bankok száma.